

Išmokimo testas aštuntokams

Johno Ronaldo Reuelo Tolkieno „Hobite“ ir „Žiedų valdovo“ trilogijoje sukurti pasauliai kerį savo gilumu. Rašytojui labai patiko įvairios kalbos, rašto sistemos. Jis jas ne tik studijavo, bet ir kūrė pats. Populiariausia sukurta rašto sistema – *Tengwar* – naudojosi jo fantazijų pasaulių elfai. Vėliau savo kalboms tengvas (*tengwar* simbolius, raides) pritaikė ir žmonės.

Tengwar rašmenų sistemą sudaro 36 simboliai priebalsiniams garsams (tengvos), 6 – balsiniams (tehtos) ir keletas papildomų specialiųjų ženklų. Elfai kalbėjo daugeliu kalbų (pagrinde – kvenja [angl. *Quenya*]) ir visoms joms užrašyti tiko *Tengwar*, nes ja žymimi garsai aprėpia bene visą įmanomą žmoniškų (taip pat ir elfiškų, dvarfiškų bei hobitiškų) fonemų įvairovę. Šiandien išmoksime suprasti šiuos elfiškus rašmenis ir jais užrašytus lietuviškus žodžius.

Apie tengvų sudedamąsias dalis ir jų rašymą ranka skaityk kitoje šio puslapio pusėje.

Lietuvių kalboje balsėmis išreiškiami garsai (toliau – tehtos) rašomi virš po jų einančių „priebalsių“ (tengvų).

Laikantis šių taisyklių lietuvių kalboje, žodis „namas“ atrodytų taip: $n^a m^a s$

Lentelėje pateiktos tengvos su simbolių reikšmėmis tariant lietuviškus garsus. Jie išdėlioti logiškai – kiekvienoje eilutėje ir kiekviename stulpelyje yra raidės, kurioms bendri kažkurie fonetiniai požymiai. Pavyzdžiui, p, b, f, v, m ir w yra tariamos lūpomis, o pirmojo stulpelio t, d, th (duslioji t), dh (duslioji d), n ir r – laikant liežuvį kiek už dantų; t, p, č ir k yra duslūs sprogtamieji priebalsiai ir taip toliau.

Rašybos taisyklės

„Balsės“ (tehtos), kaip minėta, rašomos ant „priebalsio“ (tengvos), kuris tariamas po tos „balsės“. Ant vienos tengvos paprastai rašoma tik viena tehta – jei reikia parašyti daugiau, arba jei „priebalsės“ išvis nėra, tehta rašoma ant „nešiklio“ (simboliai 41 ir 42). Atskirai ant ilgojo nešiklio rašoma tehta, kai norima parodyti, jog ji yra ilga. Lietuvių kalboje tai atitiktų nosinę, ilgumo ženklą ar riestinį kirtį (~).

Tehtų „ė“ ir „y“ ilgumo nebūtina pabrėžti rašant atskirai ant ilgojo nešiklio (išskyrus atvejus, kai jie yra žodžių pradžioje ar pabaigoje), kadangi jie visuomet ilgi.

Kelios tengvos turi du rašymo variantus. „S“ ir „z“ atvejais vienas iš variantų (simboliai 29 ir 31) turi uodegėlę į viršų, o kitas (30 ir 32) – žemyn. Antrasis variantas naudojamas tada, kai ant tos tengvos reikia rašyti tehtą, pirmasis – kai nereikia. Prie šių dviejų garsų priskiriamas ir „h“ (simboliai 33 ir 16), nes ant pagrindinio simbolio tehtas rašyti nepatogu. „R“ rašoma simboliu 21 tik kai yra paskutinė žodžio raidė.

Po priebalsės einantis garsas „s“ žymimas kabliuku (37). Lietuviška raidė „c“ ir garsas „dz“ rašomi kaip „ts“ ir „ds“.

Simboliai 35 ir 36 padeda rašyti garsus, kurie lietuvių kalboje žymimi dvibalsiais. Trumpas balsinis garsas, su kuriuo jie jungiami, rašomas virš šių tengvų.

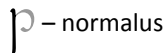
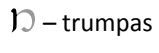
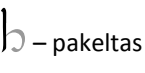
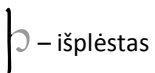
Paminkštintos balsės („ia“ ir pan.) nerašomos dviem simboliais. Vietoje to, po tengva, ant kurios yra tehta dedami du taškėliai (38).

p	1	t	p	2	p	q	3	č	q	4	k			
ṛ	5	d	ṛ	6	b	cy	7	dž	g	8	g			
h	9	th	b	10	f	d	11	š	d	12	ch			
ḥ	13	dh	ḥ	14	v	cd	15	ž	ḥ	16	h			
m	17	n	m	18	m	ca	19	-	ca	20	-			
n	21	r	n	22	w	ca	23	j	ca	24	ng			
ʒ	25	r	ʒ	26	-	ʒ	27	l	ʒ	28	-			
ʒ	29	s	ʒ	30	s	ʒ	31	z	ʒ	32	z			
λ	33	h	d	34	-	λ	35	_i	o	36	_u			
ʒ	37	_s	ḥ	38	i_		39			40				
l	trumpasis nešiklis 41		l	ilgasis nešiklis 42		∗ / ∗ ∗ ∗ ∗ ∗ ∗ ∗ ∗								
						a	e	è	ie	i	o	u	uo	y
∴	44	, .	l	45	( )	β	46	?	l	47	!			

Elfiški skyrybos ženklai patekti paskutinėje lentelės eilutėje.

Tengwar simbolių sandara

Pagrindiniai priebalsiniai garsai (tengvos) užrašomi jungiant kotelį (*telco*) ir lankelį (*lúva*).
Kotelis gali būti kabantis (normalus), trumpas, pakeltas arba išplėstas.

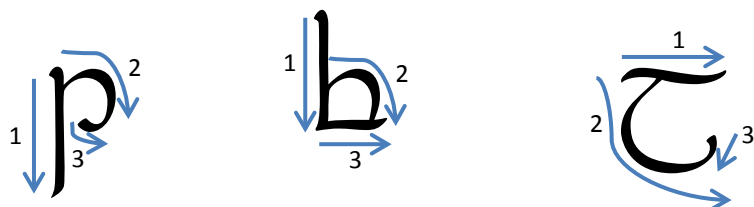
 – normalus
  – trumpas
  – pakeltas
  – išplėstas

Lankelis gali būti piešiamas prieš arba už kotelio.
Jis gali būti atviras arba uždarytas horizontaliu brūkšneliu. Tengva gali turėti du lankelius.

	atviras	uždarys
viengubas	 	
dvigubas	 	

Iš galimų kotelių ir lankelių kombinacijų sudaryti pagrindiniai rašmenys.

Paprastai tengvos rašomos pirma nubrėžiant kotelį, po to – lankelį, lankelio užrietimą ir, jei reikia, uždarant.
Rašmenų forma pritaikyta rašymui plunksna ar teptuku.

Tehtos rašomos virš tengvų:

 (Gandalf)

Daugiau rašybos pavyzdžių, kurie padės suprasti tengwar, rasi #2 užduotyje.

Išmokimo testas aštuntokams: užduotys

1. Užrašyk savo vardą elfų raštu.

Jei suklydai, kiadą klaidą apibrauk stačiakampiu. Vertimams gali naudoti kitą lapo pusę, tačiau joje nurodyk kurią 3 užduoties eilutę verti. Nesijaudink, jei nespėsi visko atlikti ;)

2. Paversk šį posmelį lietuviškais rašmenimis:

elrō elrō jx̄i hōtj̄tō

ar elrō elrōt̄x̄ȳt̄t̄ t̄j̄t̄i

šūōri: šūōri n arōi hōt̄i

šūōrj̄s: šūōri r̄m̄š̄ m̄ȳr̄j̄i

3. Užrašyk elfiškai:

1. *Pasaulis buvo dar garbingas*

2. *Anais laikais nerūpestingais*

3. *Prieš Hargotrondo karalius*

4. *Prieš Gondolcing, kurs tylus*

5. *Už jūrų jau seniai pražuvo.*

6. *Pasaulis dar garbingas buvo!*

7. *Sėdėjo Dziūrinas karalius*

8. *(Uoliniam soste, erdvios salės*

9. *Tviskėjo auksu, sidabru*

10. *Su runų įrašu vingriu)*

11. *Lyg žvaigždės vasaros žydrynėj*

12. *Žibintai švietė kristaliniai,*

13. *Ir viešpatavo amžina*

14. *Tamsos nebijanti diena.*